

Kunnskapsskolen bærer kompetansesamfunnet

Lektorlagets utdanningspolitiske program slik det er vedtatt av landsmøtet 2023.

1. Fagene bærer skolen

Solid faglig forankring er en forutsetning for å utvikle forståelse og dybdelæring og må derfor stå sentralt helt fra skolestart. Tydelig faglig og metodisk progresjon sikrer elevene bedre læring og bedre læringsmiljø og reduserer frafall.

Norsk Lektorlag mener:

1.1 De ulike skoletrinnene og skoleslagene, fra barnetrinnet via ungdomsskolen til fullført videregående skole og voksenopplæring, må få rom til å utvikle sin egenart gjennom tilpassede mål og arbeidsmåter.

1.2 Fellestid i skolen skal hovedsakelig gå til faglig utviklingsarbeid og profesjonsfaglig samarbeid på faglærernes premisser. Kollegialt samarbeid mellom faglærere styrker skolekvaliteten og bør enkelt kunne gjennomføres også digitalt og på tvers av skoler og skoleslag.

1.3 Skolefagenes læreplaner og vurderingsordninger må tydelig definere forventet progresjon og faglig nivå gjennom klare mål for opplæringen i hele skoleløpet. For å sikre at alle elever får lære det de trenger, bør mulighetene for fleksibel og differensiert progresjon utnyttes.

1.4 Skal alle elever ha forutsetninger som gir dem utbytte av å følge opplæringen i videregående skole, trengs det differensierte opptakskrav og poenggrenser for ulike studieretninger. Særlig viktig er det å innføre en poenggrense for opptak til studieforberedende løp. Elever uten de nødvendige faglige forutsetningene må få tilbud om et tilpasset studieprogram eller et ekstra forberedelsesår.

1.5 I videregående skole må både yrkesfaglige og studieforberedende programmer i større grad kunne bidra til et variert skoletilbud ved å få utvikle sin egenart. Lektor 2-ordningen, der fagpersoner fra arbeidslivet deltar i å utarbeide læreplanrettede undervisningsopplegg, bør utvides til flere fag enn realfag.

1.6 Elever på studiespesialiserende og andre studieforberedende programmer må forberedes bedre til videre studier. Rammesvilkår som finansiering fra skoleeier, tilgang på kvalifiserte lærekrefter, elevers faglige nivå ved programstart og kontakt med akademia må bedres.

1.7 Skal yrkesfag være attraktivt, må samfunnet sørge for nok læreplasser og et undervisningspersonale som både har fagutdanning, pedagogisk utdanning og arbeidserfaring fra fagretningen de underviser i. Elever i arbeidslivspraksis skal følges opp av en faglig kompetent lærer i tett samarbeid med virksomheten.

1.8 Flere elever med fagbrev, som ønsker videre utdanning innen sitt fagfelt, bør få muligheten til å velge det yrkesfaglige løpet for høyere utdanning (Y-veien).

2. Tid til undervisning

Undervisning er skolens kjerneoppgave. Byråkrati, nye vurderingsformer, heterogene elevgrupper og læringsressurser av ujevn kvalitet gjør det stadig mer tidkrevende å gi god undervisning. For å sikre nok tid til dette, må undervisningsbegrepet defineres tydelig, og elevene må få årstimetallet de har krav på.

Norsk Lektorlag mener:

2.1 Det må være opplæringsloven og ikke skoleeier som definerer undervisningsbegrepet, slik at aktiviteter utenfor faglærers pedagogiske opplegg ikke kan erstatte undervisning.

2.2 Undervisning er en lektor eller lærers opplæring av og arbeid sammen med elever som

- tar utgangspunkt i fagets læreplan
- er en del av underviserens pedagogiske opplegg
- medfører for- og/eller etterarbeid
- danner grunnlag for vurdering i faget

2.3 Skoleledelsen skal sørge for at hver enkelt pedagogisk ansatt får nok tid til undervisning, for- og etterarbeid og faglig oppfølging av hver elev. Kontaktlæreren må selv få styre tiden for å følge opp elevene.

2.4 Skolen må holdes ansvarlig for at elevene får årstimetallet de har krav på i det enkelte faget, gjennom undervisning utført av kvalifisert undervisningspersonale. Dette må dokumenteres, og det må i planleggingen tas høyde for forventet timebortfall grunnet eksamen o.l.

2.5 Skoleledelsen skal ikke ta timer fra skolefag til aktiviteter og prosjekter som faglæreren ikke kan innpasse i undervisningen i tråd med læreplanen.

2.6 Statlige myndigheter må i samarbeid med profesjonen utvikle digitale verktøy, også med kunstig intelligens, som kan være en støtte for undervisnings- og vurderingsarbeid. Målet med slikt arbeid må være å øke kvaliteten på undervisningen.

Fjern tidstyver og byråkrati

Lektorer og lærere bør bruke størstedelen av sin tid til undervisningsrettet arbeid. Mye rapportering og dokumentasjon i skolen er unødvendig. Bruk av digitale verktøy må kunne lette arbeidshverdagen.

Norsk Lektorlag mener:

2.7 Som hovedregel skal muntlige tilbakemeldinger til elevene være tilstrekkelig. Skriftlig tilbakemelding må være opp til hver enkelt underviser.

2.8 Ved alle nye rapporteringskrav eller oppgaver skal faglærerens tidsbruk vurderes, sammen med hvilke andre oppgaver som skal reduseres. Skriftlig rapportering bør gjøres av administrativt personale.

2.9 Lektorer og lærere skal normalt ikke utføre oppgaver som tilhører andre profesjoner eller yrkesgrupper, som f.eks. helsesykepleieren, sosiallæreren, minoritetsrådgiveren, renholderen, vaktmesteren og IT- eller administrativt personale.

2.10 Utstyr og IT-systemer må dimensjoneres og driftes slik at undervisningspersonalet kan arbeide effektivt med sine kjerneoppgaver. Arbeidsgiverens systemer må kommunisere med hverandre, slik at læreren får tid til sine fag og sine elever.

3. En demokratisk og åpen skole

Norsk Lektorlag vil ha større åpenhet i og om skolen. Skolens ansatte har vid og omfattende ytringsfrihet om forholdene i skolen.

Norsk Lektorlag mener:

3.1 Lektorer og lærere skal modellere de viktigste idealene i vårt demokrati og skal stå fritt til å synliggjøre ulike perspektiver på både historie, samfunnsspørsmål og faglige debatter, så lenge de vurderer at dette fremmer formålet med opplæringen. Det å bli eksponert for slike perspektiver, bør ikke objektivt tolkes som krenkende.

3.2 For å sikre ytringsfrihet, må det i skolen være rom både for å misforstå og å bli misforstått. Hvis elever reagerer på noe en lærer har sagt, må ledelsen legge til rette for at konflikten løses på lavest mulig nivå.

3.3 Skoleeieren og skoleledelsen bør oppmuntre ansatte til å delta i den offentlige debatten. Skolens ansatte kan fritt snakke om skolepolitikk og forhold ved skolen som ikke er taushetsbelagt, når de ikke ytrer seg på vegne av arbeidsgiveren. Arbeidsgiveren kan ikke generelt kreve bruk av tjenestevei før ansatte uttaler seg offentlig.

3.4 Lektoren har en profesjonell plikt til å bidra med egne faglige vurderinger og til saklig opplysning i offentligheten om hverdagen i skolen. En slik plikt strider ikke mot arbeidstagerens lojalitetsplikt.

3.5 Det skal være åpenhet for allmennheten om daglig drift, planer, undervisningskompetanse, resultater og eksterne relasjoner ved hver enkelt skole. Informasjon om underviserens utdanning og faglige fordypning skal også være åpent tilgjengelig.

3.6 Personvern og personlig integritet må ivaretas for både ansatte og elever.

4. Kompetente lærere til alle

Lektoren har en avgjørende rolle i elevenes læringsprosess. Lektorer og lærere med høy faglig kompetanse gir bedre elevprestasjoner og bidrar til sosial mobilitet hos elevene.

Elever fortjener lærere med faglig fordypning i fagene de underviser i, derfor må lektor- og lærertitlene beskyttes, og norsk skole må få kompetansekrav på alle trinn i alle fag.

Bruk av digitale verktøy i skolen forutsetter kompetente lærere som kan vurdere og avgjøre hva som er hensiktsmessig bruk, gitt skolens formål.

Norsk Lektorlag mener:

4.1 Alle elever må ha rett til kvalifisert lærer. Opplæringslovens adgang til å tilsette midlertidig må fjernes.

4.2 Lektor- og lærertitlene må beskyttes og innføring av en sertifiseringsordning vurderes.

4.3 Norge trenger en forpliktende langtidsplan for høyere kompetansekrav i skolen.

4.4 Kompetansekravene bør tilsvare fagets nivå. I grunnskolen bør alle undervisere ha minst ett års faglig fordypning (60 studiepoeng) i sine undervisningsfag.

4.5 I videregående skole må dagens krav om 60 studiepoeng omfatte alle lærere.

4.6 Lektorer og lærere som settes til å undervise i fag der de mangler fordypning, må få rett til nødvendig videreutdanning innen et år. Som et langsiktig mål bør alle som underviser i programfag, og etter hvert alle undervisere i videregående, ha minst 90 studiepoeng fordypning i undervisningsfaget. Videreutdanningssystemet og lektorprogrammene må utvikles i tråd med dette.

4.7 Lektorer med mastergrad eller hovedfag skal som hovedregel tildeles undervisning i hovedfaget sitt. Relevant fagkompetanse i undervisningsfaget skal foretrekkes. Det skal være samsvar mellom lærerens faglige fordypning og undervisningsfagene.

4.8 Rektors vurdering av hva som er relevant undervisningskompetanse, må kvalitetssikres gjennom nasjonale retningslinjer.

4.9 Lektorer og lærere må selv avgjøre bruk av digitale verktøy i sine fag, for sine elever.

Etter- og videreutdanning

Elevene og samfunnet trenger oppdaterte lektorer og lærere. Offentlige skoleeiere er forpliktet til å kartlegge og planlegge behovet for kompetanseutvikling. Lektorer og lærere har like stort behov for jevnlig faglig oppdatering som i en rekke andre yrker der dette er lovpålagt. Relevant etter- og videreutdanning på faglig tilfredsstillende nivå må tilbys alle i skolen.

Norsk Lektorlag mener:

4.10 Lektorer og lærere må få forskriftsfestet rett til årlig etterutdanning som er relevant for deres faglige videreutvikling.

4.11 Lektorer og lærere må få forskriftsfestet rett til relevant videreutdanning hvert femte år.

4.12 Ansatte må gis lønnet permisjon i samsvar med studiebelastningen i videreutdanningen.

4.13 Et nasjonalt tilsyn med opplæringsloven må gjennomføres for å avdekke hvilke skoleeiere som faktisk tilbyr etter- og videreutdanning med faglig innhold.

4.14 Videreutdanningstilbud må holde god faglig kvalitet og organiseres slik at de kan kombineres med jobben som lektor eller lærer.

4.15 Etterutdanning må ivareta de ulike profesjonsfaglige behovene hos lektorer og lærere i grunnskolen og videregående skole.

4.16 Faglige etter- og videreutdanningstilbud bør inkludere hvordan digitale verktøy, herunder kunstig intelligens kan brukes som læringsstøtte for elevene.

4.17 Faglæreren har et selvstendig profesjonelt ansvar for å etterspørre nødvendig etter- og videreutdanning og for å holde seg oppdatert på eget fagområde innenfor arbeidstidsavtalens rammer.

Karriereveier

En god skole er avhengig av at lektorer og lærere får utvikle seg som undervisere gjennom hele yrkeskarrieren. Fagkompetansen hos undervisningspersonalet gir merverdi i alle deler av grunnopplæringen. Det må finnes faglige karriereveier i skolen, ikke bare administrative.

Norsk Lektorlag mener:

4.18 Det må utvikles et helhetlig system i skolen med faglige karriereveier som ikke leder ut av klasserommet. Arbeidsforholdene og lønnssystemet må gjøre det mulig å rekruttere og beholde de beste lærerne og lektorene i klasserommet.

4.19 Felles nasjonale rammer for spesialiserte funksjoner eller roller i skolen må etableres, hvor forventningene til disse står i samsvar med avsatt tidsressurs. Arbeidsgiveren skal tilrettelegge for at spesialisten, ved siden av den ordinære undervisningen, får bidra til kompetanseheving sammen med kollegene.

4.20 Det må innføres flere kombinerte stillinger mellom grunnopplæringen og universitets- og høyskolesektoren. En «lektor-doktorgrad» vil heve skolekvaliteten, øke læreryrkets status og gi mer klasseromsforskning av høy kvalitet.

4.21 Skolen bør bli en attraktiv arbeidsplass for lektorer med doktorgrad. Dette vil gi skolene flere lektorer med spesialkompetanse og bidra til mer praksisnær skoleforskning.

5. Høyere utdanning

Kvalitet må stå sentralt i hele universitets- og høyskolesektoren. Høyere utdanning i Norge skal holde høy internasjonal standard. Fremragende undervisning må anerkjennes bedre i academia.

Norsk Lektorlag mener:

5.1 Innholdet i undervisningen i høyere utdanning skal holde høyt internasjonalt nivå. Det bør være åpenhet om kvalitet og kvalitetsavvik ved studiestedet, informasjon om dette bør være lett tilgjengelig for studentene og offentligheten.

5.2 Samarbeidet mellom høyere utdanningsinstitusjoner og studieforberevende utdanningsprogrammer må styrkes gjennom etablering og utvikling av gode strukturer. Arbeidet for å sikre kvalitet i høyere utdanning bør kobles opp mot kvalitetssikringen av skolens studieforberevende programmer.

5.3 Gode undervisere må anerkjennes gjennom krav til utdanningsfaglig kompetanse og karrieremuligheter som f.eks. meritteringsordninger og delte stillinger.

5.4 Praksis i høyere utdanning skal ha et klart definert læringsutbytte.

5.5 Det bør bli en prioritert oppgave for universiteter og høyskoler og videregående skoler å samarbeide om å utvikle forsvarlige vurderingsformer i skolen. Dette er særskilt viktig når bruk av kunstig intelligens fordrer en ny bevisstgjøring av hva undervisning kan og bør være.

Lektor- og lærerutdanningene

Skolens samfunnsbyggende rolle og lektorens betydning for kvaliteten i skolen gjør det vesentlig å fortsette å heve kravene til kvalitet ved lektor- og lærerutdanningene.

Norsk Lektorlag mener:

5.6 Lektorutdanningene og grunnskolelærerutdanningen skal være forskningsbasert, ha hovedvekt på undervisningsfagene og gi reell mulighet til god faglig fordypning. Utdanning i skolens fag skal ligge tett opptil universitetenes vitenskapsfag.

5.7 Det bør være høye opptakskrav til all lærerutdanning. I fagene man ønsker å studere og undervise i, bør det minst forventes middels høyt nivå.

5.8 Lektorprogrammene må få de samme økonomiske insentivene som lærerutdanningene, og all lærerutdanning skal vurderes jevnlig gjennom et nasjonalt kvalitetssikringssystem.

5.9 Det er bra for elevene at lærerutdanningene nå er hevet til masternivå. For å synliggjøre forskjellene i akademisk profil og graden av faglig fordypning i de ulike lærerutdanningene bør masterkandidater fra grunnskolelærerutdanningen få tittelen grunnskolelærer, mens titlene lektor og lektor med tillegg brukes om kandidater med faglig fordypning fra lektorprogrammene og praktisk-pedagogisk utdanning. Lektorer med doktorgrad bør få egen tittel.

Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU)

Mastergrad kombinert med PPU er den viktigste veien til en yrkeskarriere i skolen for akademikere og andre profesjoner med og uten yrkeserfaring, og PPU-studiet bør derfor få større nasjonal oppmerksomhet.

Norsk Lektorlag mener:

5.10 PPU-studiene bør få større nasjonal oppmerksomhet. Kvaliteten på PPU-programmene ved universiteter og høyskoler må inn i et nasjonalt kvalitetssikringssystem.

5.11 God kontakt mellom lærerutdannerne og lærere i praksisfeltet er en nøkkelfaktor for bedre kvalitet i utdanningene. Lærerutdannerne bør selv jevnlig undervise i skolen på de trinnene de utdanner kandidater til.

5.12 Praksislærere bør ha minst fem års undervisningserfaring og hovedfags- eller masternivå i det aktuelle faget.

5.13 Det skal være obligatorisk for studentene å delta i praksisskolens faglige fellesskap, bl.a. for å kunne få erfaring med skole–hjem-samarbeid og samarbeid med andre profesjoner.

5.14 Alle lektor- og lærerutdanninger må undervise i hvordan digitale verktøy kan brukes som læringsstøtte, basert på elevers faglige og kognitive modning, og på fagenes egenart. Studentene må settes i stand til å omgås verktøyene på en kritisk og bevisst måte.

5.14 Det bør prøves ut en lønnet turnusordning hvor den ansatte tar teori på universitet eller høyskole, som erstatning for dagens PPU. Målet er å gi bedre praksisordninger og å utvikle samarbeidet mellom praksisskolene og UH-sektoren.

6. Profesjonell skoleledelse

Gode skoleledere har skolefaglig og pedagogisk bakgrunn, ansetter høyt kvalifiserte lektorer og lærere, og baserer utviklingsarbeidet på faglærernes vurderinger. Tiltak som ikke kan knyttes direkte til fag, må effektmåles og evalueres kritisk.

Norsk Lektorlag mener:

6.1 Det er skoleledelsens ansvar at elevenes læringsaktiviteter ledes av kvalifiserte undervisere.

6.2 Det er skoleledelsens viktigste oppgave å rekruttere, beholde og videreutvikle en stab av høyt kvalifiserte lektorer og lærere. Utlysning eller nyansettelse av lærere uten mastergrad skal begrunnes faglig, ikke økonomisk.

6.3 Rektor og pedagogisk ledelse skal ha pedagogisk bakgrunn og bør som hovedregel ha undervisningserfaring fra samme skoleslag. Mellomledere skal ha undervisningsplikt.

6.4 Innholdet i planleggingsdagene skal alltid drøftes med tillitsvalgte, og planleggingsdagene bør fylles med det faglige innholdet som undervisningspersonalet mener best styrker elevenes faglige utvikling.

6.5 Skolen trenger både gode fagledere og ledere med personalansvar. Skolen må ha profesjonell fagkompetanse på personalforvaltning, og personalpolitikken må bygge på et godt partssamarbeid og være godt kjent for de ansatte.

6.6 Et godt skolemiljø sikres best gjennom god fellesskapsbyggende praksis knyttet til fag og undervisning. Skolefagenes innhold og arbeidsmåter er sentrale faktorer for et vellykket mobbeforebyggende arbeid.

7. Ansvarlige skoleeiere

Skoleeieren må sørge for at skolen har nok ressurser og drives i tråd med lov- og avtaleverk. Retten til fast stilling og fortrinnsrett til utvidet stilling må respekteres. All undervisning i skolen skal gis av kompetent personale. Skoleeier har ansvar for at alle elever har god nok tilgang på digital læringsstøtte.

Norsk Lektorlag mener:

7.1 For at elevene skal få best mulig opplæring, skal faglige og pedagogiske vurderinger og kravet til helse, miljø og sikkerhet ligge til grunn når gruppestørrelse og gruppesammensetning fastsettes.

For ungdomsskole og studieforberedende utdanningsprogram må gruppestørrelse ikke overstige 27 elever.

7.2 God veiledning av nyutdannede krever nok tid og kvalifiserte, erfarne veiledere.

7.3 Skoleeieren har et særlig ansvar for å sikre at elevene er tilstrekkelig forberedt til å gå videre til neste nivå i skolen.

7.4 Lærertetthet er vesentlig for å kunne gi alle elever god tilpasset opplæring.

7.5 Skolen er et velferdsgode for alle. En god offentlig skole bør være hovedstammen i et godt skoletilbud. Privatskoler og andre opplæringstilbud er positivt som supplement.

7.6 Skoleeier skal sikre at hver enkelt elev har tilgang til nødvendige ressurser som lærebøker, elevlisenser til pedagogiske pakker og systemer med kunstig intelligens.

7.7. Skoleeier må sikre at lærerne får kompetanse til å vurdere verktøy med kunstig intelligens, og at det avsettes tid til dette.

7.8 Skoleeiere må tilrettelegge for ekskursjoner og internasjonalisering.

Trygg arbeidsplass

Lektorer og lærere har samme rett til et forsvarlig arbeidsmiljø som ansatte ved andre arbeidsplasser. Elevrettigheter må ikke gå ut over ansattes helse, trygghet og rettssikkerhet.

Norsk Lektorlag mener:

7.9 Det viktigste arbeidet for et godt psykososialt miljø skjer i klasserommet. Gode klassemiljøer og målbevisst arbeid med elevenes holdninger er sentralt for å motarbeide mobbing. Arbeidet for trygge og gode læringsmiljøer må omfatte alle, også elever med stort læringspotensial.

7.10 Aktivitetsplikten mot mobbing krever kompetanse, særlig hos skoleledelsen. Ansatte må få opplæring i å avdekke og håndtere mobbing, diskriminering og andre krenkelser.

7.11 Lovverket må ivareta underviseres rettssikkerhet bedre i elevsaker. Ved beskyldninger mot en lektor eller lærer må saksinnsyn, kontradiksjon og saksgang gjennomføres uten ugrunnet opphold.

7.12 Vold og trusler i skolen er et alvorlig arbeidsmiljøproblem som må forebygges bedre. Skoleledelsen må gi ansatte nødvendig skolering og ha oppdaterte risikovurderinger og beredskapsrutiner.

7.13 Alle ulykker og voldshendelser skal avviksmeldes. Straffbare handlinger skal politianmeldes, ansvaret ligger hos skoleeieren og skoleledelsen.

7.14 For å sikre at skolen er en trygg arbeidsplass, bør elever i videregående skole som utviser adferd til skade for ansatte og medelever, lettere kunne fratas vanlig skoleplass.

8. God skolekvalitet i hele landet

Alle elever har rett til en fullverdig grunnopplæring. Et helhetlig kunnskapssystem for skoleforskning er nødvendig for å sikre et høyt faglig nivå i norsk skole.

Norsk Lektorlag mener:

8.1 Norsk skole trenger et helhetlig kunnskapssystem som kan gi bedre skoleforskning. Andelen kvantitative forskningsbidrag må økes. Utdanningsforskning bør oppsummeres og formidles til praksisfeltet, bl.a. gjennom utvikling og forvaltning av et utdanningsbibliotek for skolesektoren.

8.2 Norsk skole skal ha et høyt faglig nivå. Nasjonale prøver, skolebidragsindikatorer og internasjonale komparative studier av kvalitet i skolen er viktige i den offentlige diskusjonen om skolen. Målinger av skolekvalitet bør også måle effekten av undervisningspersonalets kompetanse.

8.3 Kvalitets- og avvikssystemer som fanger opp timekutt, mangel på kvalifiserte lærere, bruk av ufaglærte, lærerløse timer, uforsvarlige arbeidsforhold o.l., må tas i bruk i skolen.

8.4 Når opplæring gis som fjernundervisning, må skoleeier være særskilt oppmerksomme på å sikre elevers læringsmiljø og ansattes arbeidsmiljø. Bruk av fjernundervisning må respektere lov- og avtaleverk, arbeidstidsavtalen og elevers rett til minstetimetall i fag.

8.5 Kunstig intelligens vil få en utvidet plass i både skolen og i samfunnet for øvrig. Skoleeier må sikre at alle elever i skolen har samme adgang til digitale verktøy.

8.6 Digitale verktøy, herunder kunstig intelligens, må ikke brukes eller implementeres i skolen på en måte som står i veien for elevers selvutvikling og tilegnelse av selvstendige kognitive ferdigheter.

9. Vurdering

Vurdering skal bidra til læring og fortelle hva eleven selv kan. Lærestoff og undervisningsopplegg må sikre elevene forutsigbarhet og objektivitet i vurderingen. Faglæreren skal vurdere om rammer og grunnlag for standpunktvurdering er forsvarlig.

Det er viktig å sikre at faglærer er godt kvalifisert og at det gis tilstrekkelig tid til vurderingsarbeidet og et tilbud om etterutdanning innen vurdering. Eksamen er en viktig del av vurderingsarbeidet.

Nasjonale myndigheter og skoleeier må gjennom tilstrekkelige tidsrammer og godtgjøring legge til rette for at høyt kvalifiserte og erfarne undervisere påtar seg sensorarbeid.

Norsk Lektorlag mener:

9.1 Elevene skal vurderes i fagkunnskap og ferdigheter av en lærer med kompetanse i undervisningsfaget. Elevene skal ikke vurderes etter sosiale og emosjonelle ferdigheter. Ved vurdering av tverrfaglige temaer og ved tverrfaglig eksamen skal faglæreren kun vurdere kompetansemål i eget fag. Vurderingssystemene må hindre at rektorer, skoleeiere eller myndigheter kan utøve press for at faglærere og sensorer skal la elever bestå.

9.2 Skal det være grunnlag for vurdering, må elevene være tilstede og delta aktivt i opplæringen. Dette gjelder også i grunnskolen.

9.3 Karakterer veileder elevene om faglig nivå og progresjon og er en naturlig del av underveisvurderingen der underviseren finner det formålstjenlig.

9.4 Karakterer i orden og adferd er et nødvendig verktøy for å kunne korrigere uakseptabel adferd.

9.5 Undervisernes autonomi over vurderingssystemet har svært stor betydning for god vurdering. Skal elevene få gode tilbakemeldinger og ha godt læringsutbytte, må lektorer og lærere jevnlig få mulighet til å videreutvikle og forbedre vurderingskompetansen sin.

9.6 Nasjonale og lokale retningslinjer for standpunktvurdering må sikre at lærernes faglige vurdering er tungtveiende. Det må fremgå av slike retningslinjer at det kun er grove feil som kan føre til karakterjustering ved klage.

9.7 Norsk skole har store variasjoner i vurderingspraksis og trenger mer kompetanseheving på fagnivå for at undervisningspersonalets vurderingskompetanse i fagene skal videreutvikles.

9.8 Nye sensorer bør som minimum ha ført minst to kull gjennom faget i sitt skoleslag.

9.9 Det bør være jevnlig utskifting av medlemmer i fagnemnder for sentralt gitt skriftlig eksamen. Maksimal funksjonstid bør som hovedregel ikke overstige 7 år.

Like rammer for vurdering

Eksamens- og vurderingssystemene i norsk skole må være pålitelige og sikre at elevene vurderes på likt grunnlag, og at hver elev blir vurdert ut fra sin faktiske kunnskap og ferdigheter i faget.

Norsk Lektorlag mener:

9.10 Eksamen skal beholdes i norsk skole. Kvaliteten på eksamen sikres med ekstern sensor. Ungdomsskole og studieforberedende utdanningsprogram skal avsluttes med sentralt gitt skriftlig eksamen med ekstern sensur. Både ungdomstrinnet og videregående skal avsluttes med muntlig eksamen i minst ett fag.

9.11 Skriftlig avgangseksamen i grunnskole og videregående skole må ha like rammer for eksamensgjennomføring. En strengere og mer strømlinjeformet hjelpemiddelkontroll er blitt nødvendig for å kunne sikre en likeverdig vurdering av elevenes kompetanse, også med tilkomsten av ulike former for kunstig intelligens.

9.12 Eksamensordningene skal ha oppgavetyper som gjør det mulig for elever på alle nivåer å vise kunnskap og ferdigheter. Todelt skriftlig eksamen, med og uten hjelpemidler, kan best måle kompetanse på alle nivåer og bør innføres i alle fag der det er mulig.

9.13 Både standpunktvurdering og alle eksamensformer skal være en individuell vurdering av elevens kunnskaper og ferdigheter i faget. Eksamensordninger og oppgaveutforming må sikre at det er eleven selv som får vist sin faktiske kunnskap og ferdigheter i faget. Eksamen må derfor organiseres slik at anvendelse av kunstig intelligens er teknisk utelukket.

9.14 Nasjonale vurderingskriterier og -normer for både eksamens- og standpunktkarakterer må bli mer presise. Lokalgitt eksamen trenger tydelige nasjonale retningslinjer.

9.15 Mappevurdering kan inngå i underveisvurderingen der faglæreren finner det egnet, men kan ikke erstatte eksamen.

10. Tilpasset opplæring for alle

Alle elever skal ha reell rett til tilpasset opplæring av kvalifiserte faglærere. Alle elever, også elever i videregående opplæring, må få rett til forsterket opplæring når de henger etter normal progresjon. I vurderinger om tilpasning og tilrettelegging må elevenes beste vektlegges. Elever skal ikke skjermes unødige utfordringer, som kan oppleves som vanskelige eller ubehagelige, hvis disse kan bidra til at elevene vokser og utvikler seg.

Norsk Lektorlag mener:

10.1 Tilpasset opplæring og vedtak om spesialundervisning må innrettes slik at det er reelt mulig å gjennomføre i undervisningshverdagen.

10.2 Alle elever skal ha faglærte undervisere. Muligheten til å bruke ufaglærte i unntakstilfeller må fjernes.

10.3 Skoleeierens adgang til å unnlate å følge sakkyndig anbefaling om spesialundervisning må innskrenkes.

10.4 God tilpasset opplæring for alle krever differensierte progresjonsbeskrivelser i fagenes læreplaner som støtter underviserens arbeid for å tilpasse undervisningen til elever med ulikt læringspotensial. Lektorer og lærere på alle trinn må kunne bruke organisatorisk differensiering der de finner det pedagogisk hensiktsmessig.

10.5 Alle elever må ha reell rett til tilpasset opplæring. Kompetansekrav for å undervise i alle fag vil være avgjørende for om skolen er i stand til å tilrettelegge for alle elever.

10.6 Det bør stilles krav til skolen og skoleeier om at tilrettelegginger som lektor eller lærer blir pålagt å utføre for elever med ulike utfordringer, er kunnskapsbasert. Det bør med bakgrunn i forskning tydeliggjøres hva som skal til for at lærere skal gjøre tilrettelegginger.

10.7 Skolen bør få en modell på tre nivå med tilpasset undervisning, forsterket opplæring og spesialundervisning. Modellen må gjelde gjennom hele opplæringsløpet og fange opp elever som ikke følger læreplanenes progresjon. Kompetanseutvikling og veiledning av lærere tar tid og må tas med i skolens tidsressursfordeling. Hjelpeapparatet rundt elevene må bruke språk og terminologi som også foresatte og eldre elever kan forstå.

10.8 Elever med særskilt norskopplæring må få rett og plikt til å dokumentere hva de har lært gjennom en standardisert norskprøve. Begrepet «tilstrekkelige

norskferdigheter» må defineres tydelig i regelverket, og de som gir særskilt norskopplæring må ha relevant fagkompetanse.

10.9 Det bør innføres felles regler om at elever som følger ordinært løp i videregående skole, har B1-nivå i norsk, slik at de kan følge undervisningen og kommunisere med lærere og medelever.

10.10 Gode fagmiljøer må ha en viss størrelse. Når skolens støttetjeneste desentraliseres, må fagmiljøene sikres gjennom etablering av kommunale, regionale og nasjonale fagnettverk.

11. Læremidler på fagenes premisser

Gode og oppdaterte læremidler er nødvendige verktøy i undervisningen. Underviseren skal ha reell påvirkning på valg og bruk av digitale læremidler og trykte lærebøker. Læremidlene må ikke være utdatert.

Norsk Lektorlag mener:

11.1 Skoleeiere må øremerke nok midler til innkjøp av læremidler. Digitale læremidler må kun brukes der de vurderes å være best faglig egnet, og skal ikke brukes som et middel for innsparing. Skoleeiere som ikke setter av nok midler til innkjøp av læremidler, i papirform og digitalt, forsømmer sitt ansvar.

11.2 Faglærere må ha reell påvirkning på innkjøp av læremidler og læringsressurser på skolen. Dette må ikke undergraves gjennom pålegg om bruk av åpne ressurser som NDLA.

11.3 Myndighetene må utvikle kvalitetskriterier for læremidler i alle fag. Åpne læremidler eller læringsressurser må tilfredsstille de samme kvalitetskriteriene som kommersielle læremidler.

11.4 Statlige myndigheter og skoleeiere må ta ansvar for at det finnes et bredt tilbud av og gode utviklingsmiljøer for norskspråklige digitale og analoge læremidler.

11.5 Skoleeiere som selv vil utvikle læremidler eller læringsressurser, må sette av tilstrekkelige ressurser, avklare opphavsrett og sikre at læremidlene møter anerkjente kvalitetskriterier.

11.6 Faglæreren må selv styre utarbeidelse, bruk og eventuell deling av undervisningsopplegg. Kvalitetskrav må også ivaretas ved organisert deling av lærerproduserte læremidler.

11.7 En felles digital tjeneste for vurdering av læremidler, basert på kvalitetskriterier, kan styrke og utvikle profesjonaliteten når faglærere skal anbefale skolens innkjøp av læremidler.

11.8 Dersom digitale verktøy med kunstig intelligens tas i bruk, må alle elever og lærer sikres lik tilgang til slike ressurser.